

Octobre 2020

n° 270

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS

05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr

<http://ieo-arieja09.blog4ever.org/>

AGENDA

Emission de ràdio

Cada dimars, de **19h00 a 20h00** - *Era votz dera montagna*, sus Ràdio Coserans 94.7 FM

Corses e talhièrs d'occitan

Lo diluns a 9h30 a Pàmias (Espaci occitan) - Cors d'occitan debutants.

Lo diluns a 20h30 a Sent Joan del Falgar (sala del Fogal Rural) - Talhièr d'occitan totes nivèls.

Lo dimars a 17h15 a Foish (Le Leo) - Cors d'occitan debutants e confirmats.

Lo dimècres a 14h00 a Pàmias (Espaci occitan) - Cors d'occitan confirmats.

Lo dimècres a 17h00 a St Guironç (10 car. del Priolach) - Cors d'occitan debutants.

Lo dimècres a 18h30 a St Guironç (10 car. del Priolach) - Cors d'occitan confirmats.

Lo dimècres a 20h30 al Fossat (Teatre de Verdura) - Talhièr d'occitan totes nivèls.

Lo dijòus a 17h30 a L'Avelhanet (Centre multispòrts) - Cors d'occitan debutants e confirmats.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Acamps

08 e 22/10/2020 a 20h30 a Pàmias (Espaci occitan) - Acamp del Cercle occitan Prospèr Estieu. Contacte : 05.81.06.03.88 o ostaloc09@orange.fr

Animacions

Piribus animacions

Del 09 al 11/10/2020 a Ax (sala cafè musica del Casinò) - Mòstra «150 ans de literatura occitana dins Arièja 1800-1950 ». A gratis.

09/10/2020 a 18h30 a Ax (sala cafè musica del Casinò) - Conferéncia « 150 ans de literatura occitana dins Arièja 1800-1950 » per Camilha Bilhac. A gratis, sus reservacion.

11/10/2020 a 18h00 a Ax (sala cafè musica del Casinò) - Pèça de teatre « *La gata de la barona* » pels Galejaires. A gratis, sus reservacion.

15/10/2020 a 20h30 a Las Cabanas (sala de las fèstas) - Conferéncia-projeccion « *Memòrias d'Arièja, salvagarda e transmission de la tradicion oral* » per Camilha Bilhac. A gratis, sus reservacion.

Entresenhas e reservacions al 05.61.64.60.60 (Ofici de Torisme dels Pirenèus Ariegeses).

Mot de la Presidenta de l'IEO d'Arièja

Caris sòcis,

A l'ora que vos parli e malgrat las empachas ligadas a la crisi sanitària, l'IEO d'Arièja torna prene sas activitats : les escolans van als corses, masqueta sul nas e fenèstras dubèrtas, fasèm teatre e conferéncias dins salas de la capacitat redusida...

Urosament qu'avèm las tecnicas modèrnas que nos ajudan per tocar un public mai nombrós.

Nos i cal acostumar, semblariá qu'aquela situacion se volguèsse esperlongar.

De tot biais, que i aja crisi o pas, ne sortís pas jamai res de bon per l'occitan. Tre la dintrada la reforma de l'Educacion Nacionala, mesa en plaça, confirma la disparicion de l'occitan al licèu. Se càmbia pas lèu la politica lingüistica de França, d'occitan n'aurem pas pus dins las escolas de la Republica. Las atacas venon de tot costat per redusir encara la visibilitat de la lenga nòstra, dins la premsa, la ràdio, la television. Alara, un còp de mai, per dire non a tot aquò, le collectiu « *Per Que Viscan Nòstras Lengas* » crida a manifestar le 10 d'octobre que ven davant totes les rectorats e prefecturas. I caldrà èsser !

Le sòrt de las lengas es ligat als riscos de l'Istòria. França ensaja de far crebar las lengas minoritàrias dempuèi sègles per impausar le francés. A l'ora d'ara amb la mondializacion, la tendéncia es pus lèu a la mòrt de las lengas. Per de que voler salvar un parlar que i a pas qu'unes baujalucs per se'n servir ? E mai dins le monde tot le plurilingüisme siá la règla e le monolingüisme l'excepcion, nos vòlon far creire, en çò nòstre, que l'unitat lingüistica es la garantida de l'unitat nacionala. Aquò's pas vertat, son fòrça les païses que reconeisson mai d'una lenga nacionala sens que i aja problèmas.

Solide, dins la logica dels estats es mai aisit de mestrear populacions que parlan pas qu'una lenga : uniformizar e assimilar, aquò's vengut una tòca. Atal, cap de problèma d'identitat.

10/10/2020 a partir de **11h00** a Saurat – Festen'Òc 2020. Informacions e inscripcions : festenoc@netcourrier.com o www.festenoc.com
16/10/2020 a **18h30** a Pàmias (Espacioccitan) – *Los sants innocents* : presentacion de la revirada del roman de Miguel Delibes pareguda en cò de Letras d'òc amb Sèrgi Carles & Joan Eygun dins l'encastre dels *Divendres de l'Espaci occitan*. Retransmés en dirècte sus *youtube*. Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Totes parièrs ! E al jorn de uèi, son fòrça per pensar que seriá un progrès de parlar totes anglés coma lenga comuna pus lèu que de voler, contra vent e marèa, se gardar la lenga mairala. Tròbi la salsa fòrta !

Mas per tant qu'ac vòlgan an pas encara capitat. De segur, nos fa mestièr una lenga per comunicar e amb l'anglès vesèm plan que sèm pas totes egals en foncion de la lenga que parlam. Mas es tanben, la lenga, coma ac disiá Andrieu Lagarda, le fondament d'una cultura, un biais de comprene e de sentir le mond. La realitat d'un occitan sembla pas a aquela d'un

aborigèn e cadun a les sieus mots e les sieus imatges per la descriure.

Alavetz, se vos plai, avèm d'aparar totas aquelas diferéncias seriá pas que per nos dobrir als autres e venir mai civilizats, per bastir un camin de tolerància e de solidaritat que n'avèm de besonh dins aquela marrida passa.

Totes amassa les mespresats serem fòrts, coma ac disiá un poèta francés dels bèls : « les que vivon son les que luchan », nosautres sèm vius, nos demòra fe e ideal, atal fin finala entre totes farem tot !

Annia Wolf

~~~~~

Les Divendres de l'Espaci occitan

***Divendres 16 d'octobre 2020
a 18h30 a l'Espaci occitan***

***Los Sants innocents :
presentacion de la revirada en occitan del roman de Miguel Delibes
per Sèrgi Carles & Joan Eygun***

Dins una escritura viva, ritmada, fòrta, que nos tòca al còr, Miguel Delibes, grand romancièr espanhòl del sègle XX, nos balha amb *Los sants innocents* un cap d'òbra vertadièr.

Dins lo campèstre d'Estremadura, al temps dels grands proprietaris, mèstres e vaillets vivon dins de mondes plan desparièrs.

Los paures, estacats a la tèrra, enduran, cada jorn, someses a la volontat del mèstre. Mas, dins aquel monde, s'i encontra tanben d'innocents que la sauvatgina esmòu. Aital es amb Azariás que sap parlar als aucèls e los aprivada : don estranh que serà lo nos del drama final d'aqueste raconte realista e poetic.

Lo nombre de plaças es limitat a 20 personas, pensatz de reservar !

***La presentacion serà retransmesa en dirècte sus youtube en dintrant lo ligam seguent :
<https://www.youtube.com/channel/UCAR2NmUoNU9DfOvMuFolZ9g/>***

~~~~~

Sonar e apelar

L'ambigüitat ja existís en latin, le *Gaffiot* balha cinc sens diferents del vèrb *appellare*. Le francés *appeler* n'a gardat al mens tres. L'occitan sembla mès precis.

Per fèr venir una bèstia o qualqu'un se ditz sonar. Dins nòstre parlar de cap a Pàmias disèm cridar. "Crida la gosseta que me seguísca pas" o "vai cridar la pastra qu'embarre le tropèl" Emplegam "sonar" amb aquel sens (le vèrbe n'a plan d'autres) dins un sola expression negativa "t'ai pas sonat !" Le sens s'es reviscolat amb la modernitat : "cal sonar le veterinari ; as son numèro ?"

Per balhar un nom emplegam le vèrbe pronominal "s'apelar". "Aquel utís s'apèla un arnés" o "m'apèli Amanç."

Autra nuança, per dire susnommar utilizam le vèrbe dire : "M'apèli Amanç mas me dison Mançon".

Me diretz que s'ausís sovent e de mès en mès la fòrma pronominala de sonar, "Aquò se sona un arnés" mas cal sapier que sus les nòu dictionaris (en comptant les tres istorics) referençats pel Congrès Permanent de la Lenga Occitana un sol (le de Laus) balha aquel usatge en ajustant tanlèu qu'es un sinonim de s'apelar. A se demandar se "se sonar" se deuriá pas apelar una ipercorreccion ?

Les dictionaris associats

Le vièlh bufet

Al voida-trastets de la vila, per plaças e carrièras les taulièrs s'espandisson. Tot s'i vend mas pauc s'i crompa. Demèst un pielòt de ferrategas, una femna jove vend un vièlh bufet. Le monde passan e le gaitan de naut a aquel bufet ; son d'estrangièrs que le coneguen pas mas cadun a son mot a dire.

La un l'espepissa de luènh e ça ditz "Tè un vièlh utís que servís pas a res, tan valdriá le getar a las arnas." Aquel a desbrembat qu'al long de decennias, a tota ora de nuèit o de jorn, l'utís aviá bufat sus las brasas estofadas dejós las cendres, per ravivar un polit fuòc que rescalfariá tot l'ostal e coseriá las pitanças.

L'autre l'arrapa pels margues, le chapòta, le fa bufar e se planh de son bruch qu'a son vejaire "es pas aquò". Aquel s'imagina pas que cada maitin, las mans espessas e calosas de la mèstra le manejavan e que le fiuladís de son buf breçava le revelh de tota la familha.

La una le gaita de pròche e tròba que son cuèr se fendilha. Aquela s'avisa pas que son las rufas d'un trabalh atissat a se'n crebar la pèl ; milierats de bufadas per abrandar la bofanèla banhada, per despertar un fuòc que chorra, per alucar le fais encara verd.

L'autra que sap pas qu'inventar, critica la gansòla que penjorlina. Aquela pòt pas saber quantes còps aquel trocet de cuèr menudet a penjat le pesuc bufet sul clavèl del montant de la chiminèa.

Un intellectual a solide, fa rasonaments sus la sopapa de cuèr que se drèp quand se deuriá tampar, que chuca al lòc de bufar e patin e cofin ! Benlèu que se pòt que repèpie un pauc nòstre bufet, mas cossí serem nosaus quand carrejarem tantas annadas ?

L'autre gaita la canèla qu'a perdut son luser de temps a e que son fèrre negreja. Se sabiá aquel, cossí se n'a vist la canèla, de se cremar als tisons ardents, de tumar les andèrs, de servir de picafòc al pepin vièlh.

Una jove pimponada de la vila, segura e contenta d'ela ça ditz que servís per bufar la polsièra ! Quina vergonha, tan valdriá acabar sa vida dins un fuòc al fons de l'òrt, que subir talas umiliacions.

Mas vos'n trufetz pas tròp, perque al cementeri tanben le monde passan en legint les noms ; eles tanben tard o d'ora cabussaràn dins le gorg de l'oblit coma s'avián pas jamès viscuts. Es atal e i podèm pas res, las annadas que passan arrasan a tot jamès las vidas e lor sovenir.

**La cronica
de Claudina Solhà**

Les Michaud(s)

Que les coneguè a l'Escala, de 1995 a 2010 a pu prè. D'origina bèlga, qu'avian crompat l'apartament dejós le nòste. Que fè que mos i trobavam amassa a las vacanças de printemps, pueish fin de l'agost-debuta de seteme.

Qu'èran un coble original. El, òme grand, una brava barba blanca, psiquiatre de mestier, ara a la retirada, que semblava un filosòf. La sèva femna, psicològa, que fasia pro joesa per rapòrt a-n el. Tostem plan metuda, pel frisat, güelh blu, que's gombanava chiu mès al fiel dels ans.

Qu'èran regladis coma papèr de musica. Levadis a 8 oras petantas, que dejunavan aishús la terrassa. Pueish teleta, un pauc de menatge. A las 10, que partian, segond le temps, o a la platja o passejar's. E que tornavan a miegdia amb le pan e dus o tres paquetòts al punh.

A la mieja, que's servian un veire de vin blanc en moda d'aperitiu ; tostem aishús la taula de defòra que'l desgustavan tranquillament. Que's parlavan a votz güaireben baisha, de paur sèque qu'òn les entena.

Le repèish qu'èra lèu prèst : ela qu'avía decidat que fasia tròp caud andà cosinar. Doncas que s'ac metian tot dedens la sièta : salada, charcutaria, fromatge, e que tiravan d'aquí. Coma madama non aimava les productes de la mar, qu'obligava le sèu òme a pairar-s'en tabés ! Urosament qu'un còp per setmana qu'anavan al restaurant, aquí que's fasia passar l'aidèa. Le disnar acabat, baishèra lèu fèta, que s'embarraván al salon e que legian, o s'alongavan.

A 16 oras petantas, que les vesias a partir, d'un meme pas, a la platja tant que fasia caud, o passejar's. A las 18, que tornavan. E que s'installavan andà l'aperitiu de la serada. Que sopavan lèu fèt, pueish les fautulhs.

del salon que l's i avançavan les braces. E encara lectura. Pueish, una brava enta après, qu'enteniam les contravents a barrar's. Amortatge dels fòcs. Qu'ac barricadavan tot, de paur dels panaires. Qu'é vertat que'n furen victimas un còp.

E cadà dia parèlh. Sonque le dimècres, que's prenian l'autò and'anar al mercat de San-Pere-Pescador. E mema que l's i arribava de butar, le dissabte, entrò le de Girona.

Que non recebian cap güaireben jamès deguns, e que responian le mens possible a las invitacions dels autis proprietaris. S'òn les volia véser, que calia demorar le moment ont èran atauladis, amb un sentiment de culpabilitat de'ls anar desrengar. Aquí, pr'aquò, que prenian la pena de parlar. Una convèrsa plan interessanta, amb el sustot, ont podiam esvocar l'actualitat, la politica, les libes... Que volia saber un flòc de causas aishús le meu trebalh, al nivèl de l'occitan, mema se barrejava chiu damb le catalan. Ela, non prenìa cap la paraula sonque andà criticar : sa mair que, a 90 ans passadis, se portava mès plan qu'ela ; la sèva filha, qu'eslevava mal le sèu dròlle ; les locataris, que fasian tròp de bruch per l's escalèrs ; l'estat de la carrèra, plena de polvàs ; la piscina, le vent, l'aiua freda... Enfin tot que virava mal...

Qu'avian adoptat una filha, que coneguèrem adolescenta. E aquesta que s'embestiava damb les sèvis. Doncas, quand se podia escapar, que s'en venguia damb nosautis. J'èra bravòta, mes, a estonas, que semblava que li mancava quicòm. En particular, qu'avìa dificultats a caminar dret.

Un temps, que venguèren totis. Pueish, la dròlla, a 18 ans, que decidèc de s'installar al camping de de còsta. Quand passèc les 20, que's maridèc, e que firen un dròlle en seguida. A partir d'aquel moment, que non la vírem cap mès. Que saì que divorçèc lèu. Quand òn ne damanava novèlas a sa mair, tot cò qu'òn ne podia tirar : « Òc, ja va plan. E Nicolàs tabés. » E res mès.

Al cap d'una vintena d'ans, que decidèren que n'avian pro de l'Escala, tròp luenh de la Belgica. Que's fasian tròp vielhis. Enfin, que l's i prenguèc coma la caguèra, e que venèren lèu fèt l'apartament, sense parlar'n a deguns d'enter nosautis. Que les vi quand venguèren signar l'acte, contentis de partir, ça'm semblèc.

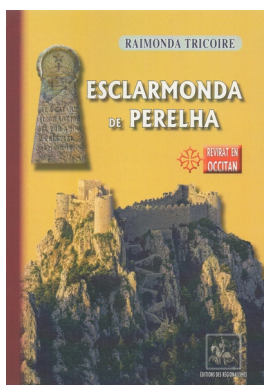
Pr'aquò, que l's i anè díser al-revéser. « Que vos desiri una bona seguida de vida. - Plan mercia, mes que i a una causa segura : que non mos tornaram cap a véser jamès ! » ça'm responèc ela ! E que me n'anè aishús aquela nòta plan optimista.

~~~~~

Libre

« *Esclarmonda de Perelha* », *de Raimonda Tricoire, enfin disponible en occitan !*

L'òbra : *Dempuèi 1209 las armadas dels barons de França ocupan Lengadòc. Lo comtat de Tolosa es estat vengit, mas lo comtat de Foish resistís encara. Los darrièrs catars s'i son venguts refugiar. Lo senhor Raimon de Perelha los recapta coratjosament dins sa ciutadèla de Montsegur. Alzèu de Massabrac, un jove chivalièr, es amorós d'Esclarmonda, la filha de Raimon de Perelha. Mas aquesta frequenta las bonasfemnas e bonsòmes de la religion catara. Es embelinada per lor fe e lors cresenças. Al bonur de l'aicí-bas causirà la felicitat de l'amont-naut.*

Un roman istoric de tria. Entre amor terrèstre impossible, resisténcia a l'envasidor e mistèris venguts de las prigondors dels tempses, lo legeire nauleja sus mantunes registres. « Mas per endessús lo lenhièr, tal un aucèl de las alas resplendentas, polsava, dardalhanta per los sègles dels sègles, l'anma occitana ».

L'autora : *Raimonda Tricoire (1899-1994) es una escrivana occitana nascuda e mòrta a Dun en Arièja. Escriguèt mantunes romans en francés, mas publiquèt tanben poesias, contes e cronicas en occitan dins mai d'una revista.*

Lo libre de 146 paginas se pòt comandar a l'IEO d'Arièja (Espaci occitan) al prètz de 13,75€

~~~~~